

LISINSKI
SUBOTOM
SVIJET NA
DLANU
24/25

NOVI
SVIJET

Subota, 3. svibnja 2025. u 19:30

„NOVI SVIJET“

ORKESTAR MUZIČKE AKADEMIJE SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

DAWID RUNTZ, dirigent

 LISINSKI

NOVI SVIJET

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU MUZIČKA AKADEMIJA

SIMFONIJSKI ORKESTAR MUZIČKE AKADEMIJE

DAWID RUNTZ, dirigent

LETIZIA ULIKA ROCE, violina

IVAN PETROVIĆ-POLJAK, glasovir

Ivo Josipović

Lennon, simfonijska pjesma – uvertira operi, praizvedba

Felix Mendelssohn Bartholdy

Koncert za violinu, klavir i orkestar u d-molu, MWV O 4

- I. *Allegro*
- II. *Adagio*
- III. *Allegro molto*

Antonín Dvořák

Deveta simfonija u e-molu op. 95, B. 178, *Iz Novoga svijeta*

- I. *Adagio – Allegro molto*
- II. *Largo*
- III. *Scherzo. Molto vivace*
- IV. *Allegro con fuoco*

Nakon koncerta s umjetnicima razgovaraju studentice muzikologije
Magda Galić i Marina Veža.

**LISINSKI
SUBOTOM
SVIJET NA
DLANU**

24/25

4

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
MUZIČKA AKADEMIJA**

prof. dr. sc. Stjepan Lakušić, rektor
prof. art. Igor Lešnik, dekan

SIMFONIJSKI ORKESTAR MUZIČKE AKADEMIJE

Simfonijski orkestar Muzičke akademije djeluje od 1921. godine, kad su na ustanovi pokrenuti prvi visokoškolski glazbeni studiji, a sastoji se od studenata različitih instrumentalnih odsjeka te svake akademske godine mijenja svoj sastav. Među nastavnicima dirigiranja i orkestra kojima

dugujemo više od stotinu godina uspješnoga studentskog simfonijskog muziciranja vrijedno je, među mnogima, prisjetiti se nekadašnjih rektora Akademije Frana Lhotke i Mladena Pozajića te dekana Igora Gjadrova, ali i drugih, od Andre Mitrovića, Friedricha Zauna, Milana Horvata, Pavla Dešpalja i Uroša Lajovica, do Mladena Tarbuka, današnjega mentora ansambla, te voditelja Orkestra Matije Fortune. Povijest Orkestra obilježila su, uz rad s nastavnicima Akademije, i česta dirigentska gostovanja pa su njime ravnali i istaknuti dirigenti poput Nikše Bareze, Igora Kuljerića, Aleksandra Kalajdžića, Aluna Francisa, Quentina Hindleyja, Hansjörga Albrechta, Pascala Rophéa, Richarda Rosenberga, Gábora Hollerunga i Dawida Runtza, koji će ravnati i večerašnjim koncertom.

Od prvih dana publici se, samostalno i sa zborom i solistima Muzičke akademije, Orkestar redovito predstavlja interpretativno zahtjevnim glazbenim djelima, poput *Njemačkoga rekviijema* Johannesa Brahmsa

**LISINSKI
SUBOTOM
SVIJET NA
DLANU**

24/25

5

(prvoga djela koje su akademski ansambli izveli u Koncertnoj dvorani Vatroslava Lisinskog, 1983.), simfonija i koncerata Ludwiga van Beethovena, Händelova *Mesije*, Mozartova i Verdijeva rekvijema, kantate *Carmina Burana* Carla Orffa, *Istarskih freski* Borisa Papandopula, *Kralja Davida i Ivane Orleanske na lomači* Arthura Honeggera, *Ratnoga rekvijema* Benjamina Brittena, *Chaosa* i *Religiofonije* Josipa Štolcera Slavenskoga i dr.

Sa zborom i solistima Muzičke akademije Orkestar je uprizorio i mnoga glazbeno-scenska djela, napose opere, koje se, također od samih početaka, ostvaruju u suradnji s ostalim zagrebačkim umjetničkim obrazovnim ustanovama. Od 2009. godine Akademija redovito priređuje operne projekte sa sastavnicama umjetničkoga područja Sveučilišta u Zagrebu (Akademijom dramske umjetnosti, Akademijom likovnih umjetnosti, Tekstilno-tehnološkim fakultetom te Studijem dizajna Arhitektonskoga fakulteta). Izvrstan su uspjeh postigle izvedbe Mozartovih opera *Čarobna frula* i *Così fan tutte*, Händelove *Agrippine*, Bizetove *Carmen* i Massenetove *Pepeljuge*, a dobro su prihvaćeni bili i *Ivan Grozni* Sergeja Prokofjeva, *Slavuj* Igora Stravinskog, praižvedba Papandopulove *Madame Buffault*, kao i nedavne izvedbe *Amfitriona* Borisa Papandopula u Hrvatskome narodnom kazalištu u Zagrebu.

Simfonijski orkestar intenzivno je sudjelovao i u obilježavanju stote obljetnice visokoškolskoga djelovanja Muzičke akademije u akademskoj godini 2021./2022., osobito izvedbama djela hrvatskih skladatelja Natka Devčića, Stanka Horvata i Milka Kelemen na koncertu *Alumni 100*, dojmljivom izvedbom opere/basne *Animal Farm* Igora Kuljerića te nizom drugih projekata. Prošle je godine prigodnim koncertom i izložbom *Glazba radosti* obilježena i 40. obljetnica suradnje Muzičke akademije i ciklusa *Lisinski subotom*. Uspješnost projekata Simfonijskoga orkestra Muzičke akademije i drugih Akademijinih izvođačkih snaga potvrđuju mnoga osvojena priznanja, među kojima se ističu brojne Rektorove nagrade. Spomenuta opera *Animal Farm* Igora Kuljerića, izvedena 27. i 28. studenoga 2021. u Koncertnoj dvorani Vatroslava Lisinskog, nagrađena je godišnjom Nagradom Vatroslav Lisinski Hrvatskoga društva skladatelja, Diplomom *Milka Trnina* koju Hrvatsko društvo glazbenih umjetnika dodjeljuje za posebno uspješan i zapažen umjetnički nastup u Republici Hrvatskoj te Rektorovu nagradu za veliki tinski rad u akademskoj godini 2021./2022.

Djelovanjem u Simfonijskome orkestru Muzičke akademije studentima se pruža prilika za upoznavanje najvrjednijih glazbenih djela orkestralne literature, pri čemu se najviše ističe važnost hrvatske glazbene baštine. Svojim izvedbama ovaj ansambl sudjeluje u njezinu očuvanju i promidžbi, ali i poticanju novoga glazbenog stvaralaštva (posebice praižvedbama djela studenata Akademije), i na zagrebačkoj kulturnoj sceni i u inozemstvu.

PRVE VIOLINE

Katarina Kocelj (koncertna majstorica), Ana Vidojević, Lovro Bratonja, Doris Tkalčević, Lucia Lyon, Alisia Mudryk, Matilda Matković, Margareta Pitić, Nora Fantina, Antonija Tudorović, Alex Čapo, Lorena Radičević, Maja Fejer, Lara Janjantović

DRUGE VIOLINE

Lea Tvrtković, Borna Bugar, Veronika Anđelić, Vid Krešimir Pavčnik, Katarina Belobrajdić, Paulina Tuhtan, Paula Bukvić, Jan Zajec Uzeirbegović, Anja Šlegl, Tia Ačimović, Moreno Pavlaković, Luka Baranašić

VIOLIE

Luka Kanceljak, Tonka Philips, Josip Pavlek, Sara Čehić, Ina Kumer, Rebecca Vidajić, Pavle Franković, Vid Ilčić

VIOLONČELA

Nina Lucia Perina, Anamarija Bukovnik, Luka Galuf, Antonia Pavić, Lovre Tunuković, Karlo Musinov, Regine Korbar, Lucija Milković

KONTRABASI

Karlo Filipec, Marko Rajtora, Daniel Borčić Toth, Magdalena Sever Koren, Luka Smotalić

FLAUTE

Lora Likan Kelentrić, Marta Švrtlich (+ *piccolo*), Lea Rajković

OBOE

Ozana Knezović, Ana Ciglencečki, Tina Hrga (+ engleski rog)

KLARINETI

Tana Michl, Jakov Jagodić

BASOVSKI KLARINET

Ana-Maria Klasan

FAGOTI

Isabella Roxas Đuka, Andro Ilčić

TRUBE

Ante Bubić, Danijela Grejza, Ivan Rimac

ROGOVI

Lucija Škrinjarić, Hrvoje Grah, Greta Šukurma, Mihaela Sušić, Vid Krpan, David Vlah, Noa Čanji

TROMBONI

Filip Mandušić, Dorian Kovačić, Tin Štefanić

TUBA

Leon Ivančić

TIMPANI

Josip Brajčić

UDARALJKE

Olena Antošina, Luka Glavendekić, Sofija Miladinov

HARFE

Marta Čiković, Nina Šeparović

GLASOVIR

Lilasukhi Rubčić

ČELESTA

Mihaela Vukelić

ORGULJE

Magdalena Muše

MENTORI SOLISTA

prof. art. Davor Philips (Letizia Ulika Roce)

prof. art. Ruben Dalibaltayan (Ivan Petrović-Poljak)

VODITELJ ORKESTRA I ASISTENT DIRIGENTA

doc. art. Matija Fortuna

STUDENTI DIRIGIRANJA – ASISTENTI

Nika Kožar, 5. g., Martin Pleše, 4. g., Borjan Oliver, 3. g.

IZVRŠNA PRODUCENTICA

Vesna Rožić

DAWID RUNTZ

Poljski dirigent **Dawid Runtz** (1992.) debitantski je nastup sa simfonijskim orkestrom održao 2016. ravnajući Varšavskom filharmonijom, nakon što je diplomirao na Glazbenom sveučilištu Frédérica Chopina u razredu maestra Antonija Wita. Kao operni dirigent prvi put je nastupio još 2015. godine izvedbom opere *Orfej* Dariusza Przybylskog u Varšavskoj komornoj operi te je iste godine počeo trogodišnju suradnju s Nacionalnom operom Velikoga varšavskog kazališta, gdje je asistirao u produkcijama Mozartovih opera *Titova milost* i *Čarobna frula*, Verdijeve opere *Nabucco* te u izvedbi baleta *Oluja* na glazbu Henryja Purcella, Thomasa Tallisa, Roberta Johnsona, Matthewa Lockea i Michela van der Aaa.

Usavršavao se na Akademiji za talijansku operu Riccarda Mutija, na majstorske tečaju Orkestra Kraljevske koncertne kuće (Concertgebouw) u Amsterdamu pod mentorstvom Daniele Gattija te u Varšavskoj filharmoniji u sezoni 2017./2018. kao dobitnik stipendije poljskoga Ministarstva kulture i narodne baštine, asistirajući Jaceku Kaspszyku. Godine 2018. osvojio je treću nagradu te nagradu publike na 1. Međunarodnom natjecanju dirigenata u Hong Kongu, ravnajući Brahmsovom Trećom simfonijom u F-duru. Kasnije iste godine surađivao je s Bostonskim simfonijskim orkestrom na audiciji za asistenta dirigenta te je tijekom boravka u SAD-u polazio poznate majstorske radionice u sklopu festivala u Tanglewoodu. Dobitnik je brojnih poljskih dirigentskih nagrada i stipendija.

Već 2019. postaje glavnim dirigentom Poljske kraljevske opere, a svoje stalno mjesto na zagrebačkoj sceni dobio je 2021. godine kao šef dirigent Zagrebačke filharmonije. Ipak, Runtz je s Filharmoničarima surađivao i prije; godine 2019. s njima je održao turneju po Kuvajtu, a u siječnju 2020. dirigirao je koncert na Akademiji svete Cecilije u Rimu u povodu predsjedanja Republike Hrvatske Vijećem Europske unije.

Među najistaknutijim gostovanjima ističe uspješan nastup s Pacifičkim festivalskim orkestrom u Sapporu (Japan), kad je na završnom koncertu ravnao izvedbom simfonijske pjesme *Don Juan* Richarda Straussa, potom turneju Litvom s orkestrom Sinfonia Varsovia u povodu stote obljetnice neovisnosti Republike Poljske s Koncertom za gudački orkestar Grażyne Bacewicz, Drugim koncertom za violinu i orkestar Henryka Wieniawskog te Sedmom simfonijom Ludwiga van Beethovena, izdvaja i koncert otvorenja Festivala Krzysztofa Pendereckog s Varšavskom filharmonijom u povodu 85. godišnjice skladateljeva rođenja te koncert s istim orkestrom na festivalu *La Folle Journée*, kao i angažmane s Nacionalnim simfonijskim orkestrom Poljskoga radija, Orkestrom mladih *Luigi Cherubini*, Orkestrom Akademije *Ludwig van Beethoven*, ansamblom Sinfonietta Cracovia i Orkestrom Poljskoga radija.

Osim uspješne dirigentske karijere, u Runtzove se interese ubraja i pedagogija, točnije rad sa studentima – na Muzičkoj akademiji u Zagrebu predaje dirigiranje i sviranje partitura, a bio je nastavnikom i na Glazbenom sveučilištu *Frédéric Chopin* u Varšavi, gdje je stekao i doktorat iz dirigiranja. Sa studentima Muzičke akademije, zborom i simfonijskim orkestrom, surađivao je još 2023. godine kao dirigent u projektu *Glazba sjećanja i izazova*, na kojemu je u ciklusu *Lisinski subotom* izveo Misu za soliste i orkestar Josipa Prajza te Koncert za orkestar Witolda Lutosławskog.

Godine 2022. primio je Nagradu *Orlando* Hrvatske radiotelevizije koja se dodjeljuje za najuspješnija ostvarenja u dramskom i glazbenom programu Dubrovačkih ljetnih igara, za koncert s Dubrovačkim simfonijskim orkestrom. Prošle je godine dobio i poljsku nacionalnu Nagradu za glazbu za kazalište *Jan Kiepura* u kategoriji najboljega dirigenta. Od sezone 2023./2024. sa Zagrebačkom filharmonijom snima po dva albuma godišnje u sklopu projekta *Hrvatska glazba* za diskografsku kuću NAXOS.

LETIZIA ULIKA ROCE

Letizia Ulika Roce (Pula, 2004.) počela je svoje glazbeno obrazovanje u pulskoj Glazbenoj školi Ivana Matetića Ronjgova s nenavršenih osam godina u razredu Nensi Krupić. Godine 2021. završila je srednjoškolsko obrazovanje u razredu Kristine Sponza, a kao mlađi kandidat, s najvećim brojem bodova, položila je prijamni ispit za studij violine na Muzičkoj akademiji u Zagrebu, nakon čega počinje studij u razredu Davora Philipsa.

Trenutno studira na Muzičkoj akademiji *Ferenc Liszt* u Budimpešti u sklopu programa *Erasmus*, u razredu Adama Bande. Redovito nastupa na solističkim i komornim koncertima diljem Hrvatske i inozemstva, ostvarujući zapažene umjetničke uspjehe.

Bila je članica uglednih simfonijskih i komornih orkestara, uključujući Mediteranski orkestar mladih, Sarajevsku filharmoniju, Hrvatski komorni orkestar i Zadarski komorni orkestar. Kao solistica, nastupala je uz orkestar Hrvatske glazbene mladeži, Gudački orkestar Muzičke akademije u Zagrebu te uz Zagrebačke soliste.

Na državnim i međunarodnim natjecanjima osvojila je brojne prve nagrade i dobila dva prestižna *Oskara znanja* Ministarstva znanosti i obrazovanja. Sudjelovala je na majstorskim tečajevima pod vodstvom međunarodno priznatih violinista, među kojima su Ingolf Turban, Erika Geldsetzer, Stefan Milenković i Sergiu Schwartz.

IVAN PETROVIĆ-POLJAK

Ivan Petrović-Poljak (Zagreb, 2004.) glazbeno je obrazovanje počeo s osam godina u Glazbenoj školi Rudolfa Matza u Zagrebu pod mentorstvom Vesne Fretze. Od početka je pokazivao izvrstan osjećaj za glazbenu interpretaciju te iznimne tehničke vještine, pa je već s deset godina počeo koncertirati i sudjelovati na natjecanjima. Od 2018. godine pohađao je zagrebačku Glazbenu školu Vatroslava Lisinskog u razredu Olge Cinkoburove, s kojom surađuje od 2015. godine. Od 2022. godine student je Muzičke akademije u Zagrebu, u razredu Rubena Dalibaltayana.

Neki od Ivanovih nedavnih natjecateljskih rezultata uključuju prvu nagradu i nagradu publike na Međunarodnom klavirskom natjecanju mladih glazbenika u nizozemskom Enschedeu, treću nagradu na Međunarodnom pijanističkom natjecanju *Pančo Vladigerov*, prvu nagradu na Natjecanju *Isidor Bajić* u Novom Sadu, prvu nagradu na Međunarodnome klavirskom natjecanju u Radovljici, prvo mjesto na državnim natjecanjima učenika i studenata glazbe (uzastopno od 2015. do 2023. godine) te pobjedu na nacionalnoj selekciji za Euroviziju mladih glazbenika.

Osim na natjecanjima, nastupio je na brojnim koncertima, i solistički, ali i uz razne orkestre (Zagrebačka filharmonija, Simfonijski orkestar Hrvatske radiotelevizije, Orkestar Francuskoga radija, Budimpeštanski Dohnanyjev orkestar, Kijevski komorni orkestar, Orkestar Phion, Sofijski solisti).

Dobitnik je brojnih nagrada za svoja izvođačka postignuća, uključujući osam prestižnih nagrada *Oskar znanja* Ministarstva znanosti i obrazovanja te zagrebačku nagradu *Profesor Baltazar*. Četvrtu godinu zaredom stipendist je Međunarodne muzičke akademije u Lihtenštajnu, gdje pohađa sate Rubena Dalibaltayana, Milane Chernyavske te Pavela Gililova. Također je sudjelovao na majstorskim tečajevima svjetski poznatih pedagoga, poput Natalije Trull, Nauma Gruberta, Alexandera Strukova i drugih.

(biografije uredila Magda Galić)

Hrvatski skladatelj, glazbenik, pravnik i političar **IVO JOSIPOVIĆ** (Zagreb, 1957.) diplomirao je i doktorirao pravo na Pravnom fakultetu te završio studij kompozicije u razredu Stanka Horvata na Muzičkoj akademiji, sve na Sveučilištu u Zagrebu. Na objema je ustanovama predavao; u mirovinu je otišao kao redoviti profesor Pravnoga fakulteta, a danas je *professor emeritus* Sveučilišta u Zagrebu. Objavio je stotinjak znanstvenih i stručnih radova s područja kaznenoga i međunarodnoga kaznenog prava te gostovao na brojnim hrvatskim i stranim sveučilištima. Od 2010. do 2015. bio je predsjednik Republike Hrvatske. Posebno valja istaknuti njegov bitan doprinos zaštiti autorskih prava i njezinoj organizaciji u Republici Hrvatskoj. Svoj prepoznatljiv, ali heterogen skladateljski stil provukao je kroz širok spektar glazbenih žanrova, a njegove se skladbe izvode diljem svijeta.

Fotografija: Wikimedia

Josipovićev bogat skladateljski opus sadrži više od sedamdeset skladbi; mnoge su dio stalnog repertoara na domaćim i stranim pozornicama. Posebno valja istaknuti djela *Igra staklenih perli*, *Jubilus*, *Etide za crtani film*, *Diabolezza*, *Passo sempio*, *Canzonetta*, *Žalobni pjev*, *Amfore*, *Drmeš za Pendereckog*, *Dernek*, *Samba da camera*, *Kurosawin nemir svijeta*, *Epikurov vrt*, *Pater Perotinus Millenium Celebrat (PPMC)* te operu *Lennon*. Josipović pripada skladateljima koji pišu apsolutnu glazbu, pri čemu, prema njegovim riječima, zanimljivi naslovi postoje tek kako bi zaintrigirali publiku i ne nose posebnu poruku; glazba je jednostavno glazba, ona govori sama za sebe.

Radnja opere *Lennon* događa se u pet činova i počinje Chapmanovim pucnjevima u Lennonu. Umirući glazbenik potom se u nizu slika prisjeća svih ključnih trenutaka, bitnih ljudi i odnosa koji su odredili njegov život. Dinamika situacije i kompleksnost karaktera toga glazbenika čine ga uistinu zanimljivim odabirom za glavni lik opere. Prema skladateljevim riječima, želja da napiše operu *Lennon* pojavila se prije nešto više od petnaest godina. U to je vrijeme predavao međunarodno kazneno pravo i kazneno procesno pravo na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Tada ga je najprije zaintrigirao Lennonov ubojica Chapman i zanimljiv fenomen s kojim se sudovi susreću kad sude ubojicama, a to je da ubojica ubije osobu koju obožava. U konačnici opera *Lennon*, kako i skladatelj ističe, ima dva glavna junaka: jedan je Lennon, a drugi je svakako Chapman.

Razlog zbog kojega je prošlo toliko vremena od ideje do izvedbe bio je u tome što nije imao odgovarajući libreto. Autor kaže da se tekst čudesno pojavio telefonskim pozivom Marine Biti, profesorice s Filozofskoga fakulteta u Rijeci, koja mu je, čuvši za njegovo zanimanje za tu temu, poslala

svoj libreto opere *Lennon*. Ivo Josipović se oduševio tekstem i povukao u osamu na selo, pa je za samo sedam mjeseci nastala ova nevjerojatna opera čiji spoj suvremene glazbe i zanimljive teme na engleskom jeziku otvara mogućnosti njezina prikazivanja i izvan granica Hrvatske.

Simfonijska pjesma – uvertira Lennon samostalno je glazbeno djelo nastalo iz dijelova istoimene opere. Prema skladateljevim riječima, zbog zahtjevnosti postave, opere se nažalost ne izvode često, pa ovo instrumentalno djelo, s nešto izmijenjenom orkestracijom, omogućava da se i sama opera *Lennon* približi publici.

Početak uvertire donosi efektni klaster u gudačima, a potom i pulsirajuću, ritamski zanimljivu figuru u dionici prvih violina. U takvoj se tajanstvenoj atmosferi javlja i Lennonova tema s početka opere, *Swimming in the sky*, koju donose lirski zvukovi oboe. Slijedi nagli prijelaz u brzi *Allegro*, u kojem se početak kanona iz dubokih kontrabasa prelijeva na ostale gudače i potom prelazi i u visoki puhački registar, baš kao i u drugom prizoru prvoga čina u kojem se u radnji prisjećamo trenutka ubojstva protagonista, *Assassination*. Dionica klavira nastavlja održavati dramatičnu atmosferu uvertire donoseći motiv Lennonova ubojice Chapmana, *Mister Lennon*, koja će (i u operi i u uvertiri) s vremena na vrijeme podsjećati slušatelja na ubojstvo i Chapmanovu ciničnu osudu Lennonova života. U idućem odlomku, *Prestissimo*, još je prisutna napetost s početka uvertire, no tu je ona istaknuta i naglim promjenama dinamike. U nešto sporijem *Allegretto* gudači na početku drže postojan puls, dok timpani ritmom tanga podsjećaju na prizor iz drugoga čina koji se događa između Lennona, Yoko i Lennonove prve supruge Cyntije: *Tango a tre*. Taj se 'ples' slikovito razvija između drvenih puhača. U ritmove tanga uklapa se i motiv s početka drugoga čina, *My precious list*, koji je u ozračju sveprisutnoga Chapmanova duha. Nagli prijelaz u nešto pokretljiviji i brži odsječak *Con moto* podsjeća na dramatičnu trombonsku temu s početka četvrtog čina. Zatim u sporijem odlomku slijedi ponovni nastup sarkastične Chapmanove teme, *I'm glad you asked, John!*, ovaj put u dionicama ksilofona i klavira. Na to će poslije odgovoriti drveni puhači preuzimajući lirsku Lennonovu temu *I believe in many things*. U kratkom prijelazu dolazimo do finala uvertire, najavljenoga romantičnom temom iz skladateljeva djela *Kurosawin nemir svijeta*. Pri samome kraju djela glavnu ulogu preuzima optimistična tema *Give peace a chance*, koja se postupno širi u cijeli orkestar, vodeći prema zanimljivom, nimalo očekivanom završetku.

Marina Veža i Lovro Bakula

FELIX MENDELSSOHN BARTHOLDY (1809. – 1847.), jedan od najvažnijih skladatelja 19. stoljeća, još je u ranim godinama pokazivao iznimnu skladateljsku zrelost i sposobnost prepoznavanja stilskih i formalnih smjerova svojega vremena, kao i vještinu spajanja elemenata 'stare' i 'nove' glazbe – stil klasicizma i glazbe 19. stoljeća. Upravo je **Koncert za violinu, klavir i orkestar u d-molu**, MWV O 4 (op. 64) iz 1823. godine odličan primjer skladateljeve sposobnosti spajanja glazbenih elemenata različitih epoha, kao što su koncertantna načela baroka, formalna uravnoteženost klasicizma i devetnaestostoljetni tretman solističkih dionica.

Fotografija: Wikimedia

Taj je koncert i svjedočanstvo odnosa četrnaestogodišnjega Mendelssohna i njegova učitelja violine i prijatelja, tek nekoliko godina starijega Eduarda Rietza, kojemu je djelo i posvećeno. Kao član berlinskoga dvorskog orkestra i učenik glasovitoga francuskog virtuoza Pierrea Rodea, Rietz je uvelike utjecao na oblikovanje Mendelssohnova skladanja za violinu, što je primjetno i u virtuoznome tretmanu toga glazbala u ovome koncertu: odiše tradicijom francuske violinističke škole, posebice Viottijeve, i u visokom registru solističke dionice, ali i u prvim violinama orkestra. Za mladog četrnaestogodišnjaka savjeti učitelja i vrsnoga violinista o pisanju za taj delikatni instrument svakako su bili korisni.

Djelo je praižvedeno u privatnom okružju, na nedjeljnom koncertu u domu Mendelssohnovih u Berlinu 25. svibnja 1823. godine, kad su kao solisti nastupili Rietz na violini i Mendelssohn na klaviru. Tom je prilikom najvjerojatnije izvedena inačica za violinu, klavir i gudače; skladatelj je, međutim, naknadno revidirao instrumentaciju, dopunivši je dionicama puhača i timpana. Malo manje od dva mjeseca nakon privatne praižvedbe, 3. srpnja iste godine, koncert je uz isti solistički par predstavljen i javnosti u dvorani berlinskoga Kraljevskog kazališta (*Königliches Schauspielhaus*), tada vjerojatno u spomenutoj verziji za simfonijski orkestar. Zanimljivo je istaknuti da je potom bio gotovo zaboravljen te se nije izvodio sve do 1957. godine, kad je u Berlinu doživio svojevrsnu 'renesansu', osobito nakon što je 1960. prvi put objavljen i tiskom, u inačici za violinu, klavir i gudače. Novo kritičko izdanje, koje obuhvaća obje inačice djela i obje dvostruke solističke kadence iz pera samoga skladatelja, objavila je tek 1999. godine izdavačka kuća Breitkopf und Härtel, nakon čega je djelo još više zaživjelo na koncertnim pozornicama.

Koncert za violinu, klavir i orkestar u d-molu Felixa Mendelssohna Bartholdyja napisan je u tri stavka, *Allegro – Adagio – Allegro molto*, što je uobičajena dispozicija stavaka solističkoga koncerta toga vremena. To zahtjevno djelo traje oko četrdeset minuta, od čega je čak polovica

veličanstven prvi stavak, *Allegro*, sazdan u sonatnoj koncertantnoj formi s izraženim ritornelnim načelom. Sastoji se od triju glavnih dijelova: dvostruke ekspozicije s dvjema kontrastnim temama, provedbe i reprize.

Sam početak upućuje na ozbiljnost i veličinu toga inače mladenačkog Mendelssohnova djela. Stavak počinje polifono građenom prvom temom u d-molu koju uvodi orkestar. Tako polifono građena tema sastoji se od nekoliko melodijskih linija koje, iako su međusobno neovisne, zajedno tvore cjelinu u obrtajnome kontrapunktu. Donosi određenu napetost koju diktira tonski rod i motoričnost dionica orkestra.

Druga, lirska tema u paralelnome F-duru, s druge strane odiše jednostavnošću u kojoj se ističe pjevna melodija violina i pravilnost melodijskih fraza. Stoga, dok prva tema ističe ozbiljnost i učenost baroka, druga odražava jednostavnost i pravilnost bečke klasike. Glavna ideja tih dviju tema jest istaknuti kontrast na kojemu se zasniva dramatika sonatne forme. Tako se dihotomija prve i druge teme događa na planu opreke mola i dura, baroknoga i klasičkoga, polifonoga i homofonoga te učenoga i jednostavnoga. Nakon predstavljanja obju tema, ponovno se pojavljuje orkestralni *tutti*-ritornel s materijalom prve teme u d-molu, kako bi pripremio ekspoziciju solista, koji u ovome djelu često nastupaju sami, bez orkestra, poput baroknoga *concertina*. Nakon dramatičnih pauza, drugu ekspoziciju otvara klavir s efektним improvizacijskim odsjekom i širokom rastvorbom toničkoga trozvuka d-mola; riječ je o dramatično ritmiziranome i ornamentiranome materijalu prve teme iz orkestralne ekspozicije. Istu gestu imitira violina solo, s dodatkom napuljske sekste, nakon čega počinje 'razgovor' dvaju solista i njihovo nadmetanje, u kojemu se prva, polifona tema ocrtava u virtuoornoj maniri, kontrapunktirajući s njezinim izvornim oblikom u dionicama orkestralnih gudača. Nadolazeću drugu temu u F-duru, pravilnih fraza i jednostavne melodije, izvodi violina solo u visokom registru, dok je klavirska dionica svedena na decentnu pratnju s opetovanim karakterističnim ritamskim figurama. Slijedi orkestralni ritornel s materijalom prve teme koji i kadencira u paralelnome F-duru.

Provedba počinje u istom tonalitету lirskom varijacijom materijala druge teme, najprije u solističkim, a potom u orkestralnim dionicama, te ponovnim ritornelom. Slijedi *subito* i treća, epizodna tema u udaljenome Des-duru, koji međutim ubrzo napušta. Karakterizira je izrazito mirna i lirska romantična melodija koju najprije izvode violončela, a zatim violine orkestra nad sinkopiranom pratnjom. Primat preuzima violina solo, izvedeći središnji dio, označen *Recitativo*. *Andante*, koji podsjeća na Mozartove operne recitative, uz tremoliranu pratnju klavira. Melodija violine tretirana je slobodno, poput fantazije, odnosno kako naslov i govori, instrumentalnog recitativa, iako s obzirom na pjevnost ona prije nalikuje na kantilenu negoli na strog instrumentalni recitativ; vrlo je izražajna i melodiozna, a napetost se intenzivira iznenadnim harmonijama, smanjenim septakordima i modulacijama. Recitativ unutar provedbe, kao i promjena tempa u središnjem dijelu stavka, nije čest slučaj u glazbenoj literaturi. Ipak, moguće je, kao što je primijetio američki muzikolog Larry Todd, da je mladi Mendelssohn bio nadahnut sličnim postupkom u Weberovu djelu *Grand duo concertant* za klarinet

i klavir. Nadmetanje solista nastavlja se brzim ljestvičnim i oktavnim pasažama, rastvorbama, s velikim melodijskim skokovima i drugim virtuosnim elementima.

Repriza podrazumijeva nastup prve polifone teme u glavnom tonalitetu, dok je druga tema jednostavne melodije sada u istoimenome D-duru. Stavak završava impresivnom kadencom dvaju solista, nakon koje orkestar potvrđuje početni, moltski tonalit.

Drugi stavak, trodijelni *Adagio* u tonalitetu dominante, A-duru, otvara se u mirnom, homofonom slogu u kojemu se odmah ističe široka i uredno frazirana melodija. To je stavak koji evocira Mozartove polagane stavke koji su u 19. stoljeću bili ideal uravnotežene ljepote, elegancije i gracioznosti. Tako i Mendelssohnov središnji stavak prožima elegancija i smirenost, dok harmonijska i melodijska jednostavnost ostavljaju prostor variranju. Orkestar donosi glavnu temu u A-duru, a potom je preuzimaju solisti, najprije klavir, a zatim violina, izvodeći je u ugodno ornamentiranoj varijaciji. U središnjem dijelu glavna je melodija dodijeljena violini i praćena relativno mirnim klavirskim figuracijama. Tu do izražaja dolazi rafinirana modulacija u C-dur i F-duru kromatske medijantne tonalitete A-dura. Reprizni dio stavka ponovo etablira poznatu početnu temu homofonog sloga i široke melodije u A-duru, a stavak nježno završava solistički duo.

Završni *Allegro molto* u d-molu koncipiran je kao briljantni, brzi rondo s dvije teme. Prvu temu silaznog toničkog trozvuka na koji se nastavljaju bravurozne šesnaestinske pasaže uvodi klavir, a preuzima violina. Drugu temu pak karakterizira osminski uzmah i repeticije istoga tona. Rondo očituje izrazitu virtuosnost, jasnoću i pokretljivost, dok njegov karakter odaje dojam *capriccia* i hirovitosti. Dva se solista suprotstavljaju rapidnim oktavnim pasažama i živim šesnaestinskim pokretom. Do izražaja dolazi i *staccato* artikulacija koja pridonosi energičnom karakteru stavka. Druga tema tu podliježe raznovrsnom tretmanu, pojavljujući se u glavnome i paralelnom tonalitetu; u nekim je epizodama tretirana polifono, dok je u drugim svedena na robnsni unisoni pokret, pokazujući razna naličja. Tako je klavir izvodi u obliku koral, što donosi smiraj i predstavlja glavni kontrast unutar posljednjega stavka.

U Mendelssohnovu mladenačkom stilu isprepliću se utjecaji baroka, bečke klasike i rane romantike, što dokazuje i ovo djelo, ogledni primjer estetike *Sturm und Dranga*, koji se u glazbi pojavio u drugoj polovici 18. stoljeća. U prijevodu „oluja i nagon“, pojam označava umjetnički pokret i svjetonazor čija je ideja napuštanje poetike racionalizma i isticanje emocionalnosti, kao i rušenje starih društvenih konvencija u korist slobode pojedinca. Karakteristike stila u glazbi jesu izražajnost, kontrastne dinamike, kontrasti sloga, česti polifoni odsječci, instrumentacija temeljena na gudačima, virtuosne šesnaestinske pasaže te prevlast moltskoga tonskog roda. Stoga, ako *Sturm und Drang* možemo smatrati svojevrsnim 'proljećem' glazbene romantike, onda je i ovo djelo dostojan vjesnik romantičke umjetničke misli u stvaralaštvu Felixa Mendelssohna i njegovu skladateljskom jeziku.

Lora Breški i Dorian Posavac

ANTONÍN DVOŘÁK (1841. – 1904.), jedan od najistaknutijih čeških skladatelja 19. stoljeća, svojim je opusom ostavio dubok trag u povijesti glazbe, osobito na području simfonijskog, komornog i opernog stvaralaštva. Dvořákov rad često se opisuje kao reprezentativni primjer nacionalnoga skladateljskog stila, koji je bio široko prihvaćen u većini europskih zemalja toga vremena. Njegov boravak u Sjedinjenim Američkim Državama, gdje je predavao na Nacionalnome konzervatoriju u New Yorku, posebno je važan za budući razvoj američke nacionalne glazbe kojoj je upravo Dvořák imao zadatak postaviti temelje. Navedeni konzervatorij, na kojemu je obnašao dužnost ravnatelja, osnovali su filantropkinja Jeannette Thurber i proslavljeni američki dirigent Theodore Thomas 1885. godine s ciljem stvaranja institucije koja će pružiti prvorazredno visoko obrazovanje svim američkim studentima, bez obzira na rasu ili ekonomski status. Jeanette Thurber bila je duboko inspirirana iskustvom vlastitoga studiranja na Pariškome konzervatoriju, pa je nastojala omogućiti jednako kvalitetno obrazovanje američkim studentima u matičnoj državi.

Jeanette Thurber je, osim toga, bila vizionarka koja je htjela stvoriti američki nacionalni glazbeni stil. U tom kontekstu, Dvořák je postao ključna figura u realizaciji njezinih ambicija. Na Nacionalnome konzervatoriju u New Yorku Dvořák je predavao kompoziciju, a među studentima je bio i velik broj Afroamerikanaca. Od približno 600 studenata, četvrtinu su činili upravo Afroamerikanci. Konzervatorij su polazile i brojne žene, što je bilo nevjerojatno progresivno za to doba. Ta inkluzivna politika bila je utemeljena na uvjerenjima Jeanette Thurber o rasnoj i rodnoj ravnopravnosti. Nažalost, ta politika nije uvijek nailazila na prihvaćanje. Mnogo visokoobrazovanih i utjecajnih bijelaca, od kojih su neki bili i glazbenici, javno su prozivali i nju i Dvořáka. Neki su išli i tako daleko da su Dvořákovu glazbu nazivali trivijalnom i ni po čemu originalnom, a glazbu Afroamerikanaca smećem. No Dvořák je ustrajno stajao iza ideje da su crnačka duhovna glazba i melodije američkih Indijanaca ključne za oblikovanje američkoga nacionalnoga glazbenog identiteta, a njegov rad s afroameričkim studentima, poput Henryja Thackera Burleigha koji ga je upoznao s afroameričkom glazbom, bio je od neprocjenjive važnosti za razvoj toga stila. Burleigh, Dvořákov asistent na Njujorškome konzervatoriju, na kraju dugih radnih dana često mu je pjevao duhovne pjesme, poput *Swing low, sweet chariot*, čije su odjeci čujni potkraj ekspozicije prvoga stavka Dvořákov **Devete simfonije u e-molu op. 95** (B. 178).

Fotografija: Wikimedia

Skladatelj je tu svoju posljednju simfoniju podnaslovio *Iz Novoga svijeta*, nastojeći oslikati „dojmove i pozdrave iz Novoga svijeta“. To djelo, koje se smatra kulminacijom skladateljeva truda uloženog u stvaranje pretpostavki za razvoj američkoga nacionalnog stila, praižvela je Njujorška filharmonija 16. prosinca 1893. u Carnegie Hallu pod ravnanjem mađarskoga dirigenta Antona Seidla, svojega tadašnjeg šefa dirigenta i Dvořákovu kolege na tamošnjem konzervatoriju. U intervjuu za *New York Herald* 1893. godine Dvořák je istaknuo: „Ja sam u svoju simfoniju pokušao prenijeti samo duh crnačkih i indijanskih melodija. Nisam citirao nikakve melodije.“ Ta izjava jasno odražava njegov pristup koji se nije temeljio na manipulaciji izvornim materijalom, nego na korištenju odabranih karakteristika tradicijskih glazbi žitelja Amerike, nadahnjujući se pentatonikom, plagalnim kadencama te ostinatnim i sinkopiranim ritmovima.

Deveta simfonija uživa popularnost kakvu nijedna druga Dvořáкова simfonija ne uživa. Prema statistici portala *Bachtrack*, bila je najizvođenija simfonija na svijetu u 2024. godini, a godinu prije treća po broju izvedbi. Posebna je i po tome što je sinteza otprije poznatih i potpuno svježih skladateljskih koncepata koji čine Dvořákov stil. Na tehničkoj razini, djelo obiluje orkestralnim bojama, oscilacijama dinamike i ritamskim varijacijama koje u slušatelja pobuđuju iznenađenje.

Prvi stavak, *Adagio. Allegro molto*, sonatne je forme i počinje introspektivnim uvodom. U tome se stavku izlažu tri teme. Prvu temu donose rogovi, a odgovaraju im drveni puhači inverzijom iste teme. Dvořák temi daje prizvuk fanfara i posebnu energičnost koju slušatelj prati i u provedbi i u reprizi toga stavka, ali i u drugim stavcima simfonije. Druga tema počinje u molu te postupno poprima ritamski obrazac sličan češkoj polki, dok treća, lirskoga karaktera, dijeli melodijske i ritamske sličnosti s prvom temom. Repriza sadrži kulminaciju u kojoj prvu temu ponovno iznose limeni puhači nad *tutti* orkestrom.

Drugi stavak, *Largo*, počinje nizom od sedam akorda u puhačkim dionicama. U Dvořákovim bilježnicama i nacrtima simfonije pronađeno je mnogo inačica toga početka. Naposljetku, skladatelj je odlučio početi s molskom varijantom istoimenoga durskog akorda kojim je završio prvi stavak. Prvotno, glavna tema stavka trebala je pripasti dionici klarineta, no u završnoj se verziji Dvořák odlučio za engleski rog. Ta je melodija jednostavna i graciozna, a njezina ideja, prema Dvořáku, bila je portretiranje molitve Afroamerikanaca. Posebno je važnu ulogu u dočaravanju toga ugođaja Dvořáku imao već spomenuti Henry Thacker Burleigh. Na kraju drugoga stavka javlja se vrhunac koji sadrži prvu i treću temu prvoga stavka i glavnu temu ovoga stavka u engleskome rogu.

Treći stavak, *Molto vivace*, trodijelne je forme i, prema riječima samoga Dvořáka, oslikava plesanje Indijanaca na gozbi. Inspiraciju za tu scenu skladatelj je pronašao u epici Henryja Wadswortha Longfellowa koja

opisuje likove i običaje američkih Indijanaca. Taj se stavak odlikuje energičnim i plesnim karakterom te vjerno prikazuje Dvořáково viđenje živahnosti i kulture američkih Indijanaca.

Četvrti stavak, *Allegro con fuoco*, kulminacija je cijele simfonije i pisan je u sonatnom obliku. Prvu temu stavka iznose limeni puhači instrumenti. Njihov ritamski obrazac odaje kako je Dvořák ovom temom nastojao evocirati futurističke, industrijalističke zvukove vlakova. Kontrastna druga tema lirskoga je karaktera. U provedbi, Dvořák istovremeno suprotstavlja i prožima tri teme prethodnih stavaka. Naposljetku, grandiozna koda u službi je rekapitulacije cijele simfonije. U njoj iznošenje svih tema akumulira apsolutni klimaks i vodi do snažnog, dramatičnog završetka.

Tijekom boravka u Americi Dvořák je bio na meti kritika, posebno zbog zagovaračkih stajališta o ravnopravnosti rasa i filantropskog pogleda na dostupnost visokoga obrazovanja svima koji ga žele. Američki novinar *New York Timesa*, William James Henderson, bio je jedan od onih kritičara koji su otvoreno branili Dvořáкова gledišta, a u svojem tekstu napisanom 1893. nakon praižvedbe simfonije naveo je sljedeće: „Naš Jug je naš. Njegov dvojnjak ne postoji. Naš robovlasnički sistem, sa svim svojim odredbama, je naš. Njegov dvojnjak ne postoji. Iz srca ovog robovlasništva, nastanjenog u slatkom, zastrašenom i tihom Jugu, iz polja trske i pamuka, proizišao je spontani glazbeni izričaj jednog naroda.“

Upravo poznavanje povijesti i okolnosti nastanka djela, navodi maestro Runtz u razgovoru sa studentima muzikologije Muzičke akademije Sveučilišta u Zagrebu, omogućava pravilan pristup interpretaciji i otvara vrata stjecanju novih iskustava. Posebno je radosno i ispunjavajuće maestru, baš kao i Dvořáku s njegovim studentima, promatrati kako ih studenti stječu i obogaćuju svoje umjetničko biće.

Lovro Ivić

Organizator i nakladnik: Koncertna dvorana Vatroslava Lisinskog, Zagreb

Za nakladnika: Nina Čalopek, ravnateljica

Producentica: Lana Merkaš

Urednica: Sonja Mrnjavić

Autori tekstova: studenti muzikologije Lovro Bakula (4. g.), Lora Breški (4. g.), Magda Galić (4. g.),

Lovro Ivić (4. g.), Dorian Posavac (4. g.) i Marina Veža (5. g.)

Mentorica: dr. sc. Sanja Kiš Žuvela, Odsjek za muzikologiju

Oblikovanje i grafička priprema: Daniel Ille

Grafičko rješenje naslovnice: Helena Benc

Tisak: Intergrafika TTŽ d.o.o., Zagreb

Naklada: 400 primjeraka

Cijena: 3 eura

www.lisinski.hr | www.muza.unizg.hr

100 GODINA GLAZBE:
UČENJEM, STVARANJEM,
ISTRAŽIVANJEM...

